

ATTITUDINI FAȚĂ DE PATRIMONIUL LA ROMÂNII ÎN SECOLUL
LUMINILOR: COLECȚIA DE *INSCRIPTIONES DACICO-ROMANAE*
A LUI IOAN IACOB ARON

Între factorii identității naționale, originea latină a limbii române a constituit o problemă cheie pentru ardeleni în secolul Luminilor. Această acțiune românească a avut urmări, directe și reale, în structura și conținutul discursului istoric¹. Aici se observă, după cum deja s-a remarcat, conotații culturale și politice, nu numai interesul unor iluminiști români pentru Antichitatea romană², vizibil cu precădere în sfera preocupărilor istoriografice, dar și atitudini pe aceleași coordonate față de patrimoniul istoric mobil³, considerat, pe plan continental, mărturie convingătoare a „identității europene”.

În urmă cu câțiva ani, am încercat să surprindem, în cadrul acestei acțiuni politice românești, aspecte ale activismului și mai multe opțiuni culturale în veacul Luminilor, exemplificând situația cu speța convingătoare oferită de fostul profesor de la școlile din Blaj și vicar al eparhiei, Ioan Iacob Aron (?-1788)⁴. Originar dintr-o familie nobiliară, fiu al protopopului din Roșia Montană, cu studii la Colegiul „De Propaganda Fide” din Roma, unde urmează filosofia și teologia („*Excellens in Collegio, in ministerio et in patria*”, după cum mărturisește un document al epocii), Ioan Iacob Aron depune jurământul de călugăr (1762), după care va deveni profesor la școlile din Blaj (din 1766, la clasele de gramatică și sintaxă ale gimnaziului). În cele din urmă, este ales vicar general al eparhiei („*in spiritualibus vicarius generalis*”), funcție în care a trebuit, între altele, să efectueze mai multe vizitațiuni canonice în diferite localități românești și să constate anumite realități istorice, religioase, culturale și politice ori să îndrepte mai multe neajunsuri (între altele, a dispus înzestrarea bisericilor cu cărți destinate oficiului serviciului divin, de unde și mai multe donații de cărți, pe care le semnează). Va candida la scaunul vlădicesc al Blajului, după decesul episcopului Atanasie Rednic. Este, din 1774, „*canonicus cancellarius*” și, un an mai târziu, îl găsim alături de călugărul Iosafat Devai misionar în Țara Hațegului (zona Varolia, Balomir, Sântămăria Orlea ș.a.)⁵. Este epoca în care Ioan Iacob Aron va ocupa și funcția de prefect și rector al renumitului Colegiu „*Sancta Barbara*” din Viena

¹ Pompiliu Teodor, *L'idée latine et l'Aufklärung roumaine*, în *Transylvanian Review*, IX, 2000, nr. 3, p. 78-84.

² Iacob Mârza, Zevedei-Ioan Drăghici, *Interesul iluminiștilor români pentru Antichitatea romană*, în *Apulum*, XXXVIII/2, 2001, p. 33-40.

³ Cf., de pildă, Iacob Mârza, *Activism și opțiune culturală în secolul al XVIII-lea: Ioan Iacob Aron*, în *Apulum*, XXV, 1988, p. 351-359; Idem, *Etape și momente din istoria învățământului în Transilvania (sec. XVIII-XIX)*, Sibiu, Editura Imago, p. 40-48.

⁴ *Ibidem*. Cf. și Idem, *Școală și națiune (Școlile de la Blaj în epoca renașterii naționale)*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1987, passim; Idem, *École et nation (Les écoles de Blaj à l'époque de la renaissance nationale)*, traduction Rodica Chira et Doina Pușcău, Cluj-Napoca, Institut Culturel Roumain, 2005, passim.

⁵ *Ibidem*. Pentru atitudini ale erudiților europeni față de unele „urme ale antichității”, cf. *Antikensammlungen des europäischen Adels im 18. Jahrhundert als Ausdruck einer europäischen Identität*. Internationales Kolloquium in Düsseldorf um 7.2-10.2. 1996. Konzipiert von Dietrich Boschung und Henner von Hesberg, Mainz von Rhein, Verlag Philip von Zabern, 2000. Se detașează contribuțiile lui Dietrich Boschung, Henner von Hesberg (p. 5-11), Irene Favaretto (p. 59-65), Paolo Liverani (p. 66-73), Pilar Leon (p. 74-86) ș.a.

(1780-1783), grație deosebitei prestații teologice și pregătirii profesionale, contribuind la buna funcționare a instituției și având grijă de studioșii români de acolo. Chiar dacă va candida din nou, în 1782, după abdicarea episcopului Grigore Maior, la scaunul episcopal, este preferat Ioan Bob de către împăratul Iosif al II-lea. Ca o recunoaștere, este adevărat tardivă, a incontestabilelor merite pe tărâm bisericesc și cultural de către autoritățile habsburgice vieneze ne apare numirea sa ca episcop greco-catolic la Episcopia de la Oradea, după decesul lui Moise Dragoș. Moare, înainte de instalarea propriu-zisă în scaunul episcopal, în 21 februarie 1788⁶.

O anumită parte din activitatea vicarului Ioan Iacob Aron, marcată de relativ dese vizitațiuni canonice pe care le-a întreprins în slujba Bisericii, ocazii cu care s-a confruntat cu anumite realități politice, bisericești, sociale și culturale (lipsa obiectelor de cult, inclusiv cărți, prezența abundentă a unor monumente daco-romane etc.), pledează pentru atitudini concrete față de patrimoniu la români, în secolul Luminilor. Suntem în fața unor dovezi grăitoare ale invocatului activism politico-bisericesc și a câtorva opțiuni culturale indiscutabile! Ne gândim, în contextul acestei comunicări, cu precădere la colecția de *Inscriptiones Dacico-Romanae*, cu toate că nu putem uita nici dese și utilele sale „donationes librorum”⁷, dovezi clare ale unei concepții de factură iluministă din partea donatorului față de menirea cărții în epocă.

Ca urmare a prezenței și activității desfășurate în părțile Hațegului și, firește, datorită originii sale din anticul Alburnus Maior, zone bogate în monumente dacice și romane, dovezi incontestabile ale unui trecut istoric bogat și plin de semnificații politice și culturale pentru problema românească în veacul Luminilor, când prin apelul repetat al intelectualilor la latinitate, romanitate și continuitate (mărturisite de astfel de monumente) se demonstra descendența nobilă a românilor și se justificau cererile lor repetate pentru obținerea de drepturi politice și de altă natură, comparabile cu ale națiunilor privilegiate din Principatul transilvănean⁸, colecția de *Inscriptiones Dacico-Romanae* a lui Ioan Iacob Aron o putem așeza la granița dintre identitar și politic. Aceasta cu atât mai mult cu cât strângerea colecției și transcrierea inscripțiilor de pe monumente i-au împus cărturarului iluminist nenumărate călătorii prin diferite locuri și zone din Marele Principat al Transilvaniei. Presentă, până acum, sporadic în istoriografia românească⁹ și o dovadă a evoluției conceptului de latinitate la iluminiști

⁶ Idem, *Activism și opțiune culturală în secolul al XVIII-lea: Ioan Iacob Aron*, p. 352-357; Idem, *Etape și momente din istoria învățământului din Transilvania (sec. XVIII-XIX)*, p. 42-48. De fapt, am valorificat și amplificat textul comunicării *Iacob Aron – un cărturar din Roșia Montană în veacul al XVIII-lea*, susținut la Sesiunea Științifică Jubiliară 1850 de ani de minerit și istorie la Roșia Montană, Roșia Montană, 24 octombrie 1981. Cf. și Ioan Horga, *Semantică vieneză a josefinismului la Iacob Aron (1780-1784). Câteva mărturii*, ms.

⁷ Iacob Mârza, *Activism și opțiune culturală în secolul al XVIII-lea: Ioan Iacob Aron*, p. 353-354; Idem, *Etape și momente din istoria învățământului din Transilvania (sec. XVIII-XIX)*, p. 44-45.

⁸ Cf. Keith Hitchins, *Conștiință națională și acțiune politică la românii din Transilvania (1700-1868)*, introducere și îngrijirea ediției de Pompiliu Teodor, traducere de Sever Trifu și Codruța Trifu, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1987, p. 60-61.

⁹ Pentru contextul consultării ei de către Gheorghe Șincai, în vremea studiilor romane (1774-1779), care ar fi răsfoit-o în colecția cardinalului Ștefan Borgia, după care va fi inclusă în volumul VI din *Notata ex varibus authoribus per G[eorgium] Gabrielem Sinkay Ordinis S[ancti] Basilii M[agni] Transylvaniae*, Anno 1775, I-III (Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca, ms. rom. 545-547; mai departe, abreviat: *Notata ex varibus authoribus*, I-III), cf., de pildă: Ioan Rațiu, *Dascălii noștri. Scurte notițe din viața și activitatea lor literară*

români, în efortul mai amplu de dezvoltare culturală și de fundamentare a unei vieți științifice în epocă¹⁰, colecția *Inscriptiones Dacicae a R[everen]d[iss]imo D[omi]no Iacobo Aron transmissae Romam Ill[ustriss]imo et R[everen]d[iss]imo D[omi]no Stephano Borgia, Sacrae Congreg[atione] de Propa[ganda] Fide Secretario, Anno 1776, Mense Julio* rămâne, prin forma de redactare și, mai ales, datorită conținutului, o pledoarie pentru atitudini concrete cu privire la patrimoniul la români, în secolul Luminilor. În același timp, colecția dovedește preocupări interesante și pentru trecutul științelor auxiliare ale istoriei, dacă ne gândim la pasiunea pentru valorificarea unor monumente romane și în ceea ce privește transcrierea unor inscripții. După cum rezultă din excerptele lui Gheorghe Șincai, colecția de inscripții a lui Ioan Iacob Aron este unul din puținele izvoare autentice, cunoscute până acum, de la fostul vicar din Blaj, preluate și folosite în discursul său istoric (în direcția *Notata ex variis authoribus per G[eorgium] Gabrielem Sinkay Ordinis S[ancti] Basilii M[agni] Transylvaniam, Anno 1775, I-III; Rerum Spectantium ad Universam gentem Daco-Romanum seu Valachicum summaria collectio ex diversis authoribus facta a Georgio Gabriele Sinkaj de Eadem secundam ordinem chronologicum, I-III; Hronica românilor și a mai multor neamuri*)¹¹. Avem în vedere, totodată, și memorialul asupra istoriei Romei medievale, relevant din perspectiva atitudinii față de patrimoniul în veacul Luminilor. Preocupările istorice ale lui Ioan Iacob Aron, concretizate în aceste două texte descoperite până acum, utilizate ulterior de Gheorghe Șincai în lucrările sale, rămân mai mult decât relevante în ceea ce privește convingerile care stăpâneau această generație de intelectuali români, din care făcea parte integrantă și Ioan Iacob Aron, în raport direct cu climatul politic și spiritual cristalizat în anii care au urmat acțiunilor revendicative începute de Inochentie Micu Klein.

Din transcrierea lui Gheorghe Șincai (s-au identificat cel puțin trei redacții de transcriere!) rezultă ca Ioan Iacob Aron a numerotat, în cadrul colecției alcătuite pentru cardinalul Ștefan Borgia, fiecare din cele 108 inscripții, pentru care a precizat pagina ori paginile unde le-a folosit în lucrările sale. Structura colecției, trimisă de Ioan Iacob Aron cardinalului Ștefan Borgia la Roma, în vara anului 1776, este următoarea: *N[ota] B[ene]: Sequentes Authores sunt, ex quibus notavi ea, quae in hoc Tomo continentur: Inscriptiones Romano Dacicae (f. 1-30); Notae in Inscriptiones Dacicas ordine Alphabetico (f. 31-35); Sertorius Ursatus, Commentarium de Notis Ro[manorum] (f. 36-40)*. Nu omite, în același timp, informații despre problematica inscripțiilor, chiar dacă le prezintă sumar, așa

(1754-1848), Blaj, Tipografia Seminarului, 1908, p. XIV; Ioan Chindriș, *Blajul iluminist. O analiză a structurilor culturale*, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj-Napoca*, XXIII, 1980, p. 201; Iacob Mârza, *Activism și opțiune culturală în secolul al XVIII-lea: Ioan Iacob Aron*, p. 355-356. Vezi, mai nou, Ana-Maria Roman Negoii, *Spirit critic în discursul istoric la Gheorghe Șincai*. *Notata ex variis authoribus per G[eorgium] Gabrielem Sinkay*, ms., 54 p.

¹⁰ Maria Protase, *Petru Maior – un cititor de conștiințe*, București, Editura Minerva, 1973, p. 184.

¹¹ Ana-Maria Roman Negoii, *Spirit critic în discursul istoric la Gheorghe Șincai*. *Notata ex variis authoribus per G[eorgium] Gabrielem Sinkay*, ms. Se știe că Ioan Iacob Aron a redactat, pe când era încă la Roma, un memorial care dovedește interesul său cultural și științific pentru monumentele medievale ale Cetății Eterne, unde a studiat. Vezi Pompiliu Teodor, *Spiritul Blajului – „pietas et ratio”*, în *Tribuna*, Cluj, 16, 2153, 20-26 aprilie 1995, p. 1-5. Autorul va relua textul cu același titlu, înzestrându-l cu note, în *Sub semnul Luminilor. Samuil Micu*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2000, p. 86. Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca, ms. lat. 236, f. 10 sq.; *Notata ex variis authoribus*, caietul III, f. 171r-185v.

cum a reușit din lectura textelor de pe monumentele cercetate. Ioan Iacob Aron menționează o serie de localități, între care am reținut: *Alba Iulia, nunc Carolinae, Apulus urbs, Apulum (Municipium, Colonia, Colonia Apuli Augustali, Collegium Aurarium, Collegium Fabrorum, Legatus Augustales, Legio XIII Cornicularius – Solis cultus), Dacia (provincia), Napuca nunc Claudiopolis, Sarmizegetusa (Colonia et Metropola), Ulpia Traiana (Colonia)*¹². A identificat termeni de genul *castelarius*, unități militare cum au fost *Cohors VII, Cohors I Pannonica, Legio VII Claudia, decemvirum, decurio, questor* ș.a. Nu lipsesc cuvinte precum *aurum lustrale, coronna muralis, lavalis, laticlavalis*, ori notări de genul „Masculini generis varius et mutiplex erat”¹³ etc.

Colecția de *Inscriptiones Dacico-Romanae* a lui Ioan Iacob Aron ridică, chiar la nivelul transcrierii lui Gheorghe Șincai din *Notata ex variibus authoribus*, și alte probleme, care ar putea fi comentate, interpretate și valorificate din perspectiva unor contribuții la istoriografia epigrafiei Daciei romane¹⁴. De pildă, ne gândim în acest stadiu al prelucrării materialului documentar, oferit de observațiile scrise ale lui Gheorghe Șincai, la autorii și la izvoarele istorice la care a apelat fostul vicar Ioan Iacob Aron, atunci când a finalizat textul colecției, pe care a transmis-o ulterior la Roma, cardinalului Ștefan Borgia. În acest sens, precizăm numele autorilor, istorici, literați ș.a., antici ori din evul mediu, care au constituit „instanțe istoriografice” pentru Ioan Iacob Aron, respectiv Gheorghe Șincai: Arnobius cel Bătrân, Asconius Pedianus, Aulus Gellius, Antoine-Augustin de la Martière Bruzen, Caius Iulius Caesar, Flavius Magnus Cassiodorus, Marcus Tullius Cicero, Dio Cassius, Iacobus Facciolatus, Philippus Ferrarius, Octavianus Ferrarius, Publius Anius Florus, Carolus Du Fresne, Iacobus Gotofredus, Ianus Gruterus, Isidorus din Sevilla, Wolfgangus Lazius, Justus Lipsius, Titus Livius, Ammianus Marcellinus, Publius Ovidius Naso, Onuphrius Pauvirius, Konrad Peutinger, Samuel Pitiscus, Titus Maccius Plautus, Plinius Secundus, Polybius, Ioannes Georgius Previus, Sextus Aurelius Propertius, Claudius Ptolemeus, Johannes Rosinus, Carolus Sigonius, Publius Papinius Statius, Carolus Stephanus, Caius Suetonius Tranquillus, Publius Cornelius Tacitus, Publius Terentius Afer, Quintus Septimius Tertulianus, Tiburtius din Roma, Domitius Ulpianus, Sertorius Ursatus, Valentinianus Flavius, Publius Licinius Valerianus, Valerius Flacus, Renatus Vegetius, Marcus Polibius Vitruvius, Stephanus Zamosius (Zamoscius-

¹² *Notata ex variis authoribus*, caietul VI, passim. Vezi, mai nou, Ana-Maria Roman-Negoi, *Laboratoarele istoriei. Notata ex variis authoribus per G. Gabrielem Sinkay Ordinis S. Basilii. M. Transylvanum – ediție electronică*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2006.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*, passim. Pentru eventuale reevaluări istoriografice cu privire la trecutul epigrafiei, cf. considerațiile sintetice ale lui I.I. Russu, *Însemnătatea și dezvoltarea epigrafiei în Dacia (Păstrarea, descoperirea, valorificarea inscripțiilor)*, în *Inscripțiile Daciei Romane, I. Introducere istorică și epigrafică, diplomele militare, tăblițele cerate*. Adnotate, însoțite de comentarii și indice, traduse în românește de Ioan I. Russu, prefață de acad. prof. Ștefan Pascu, București, Editura Academiei, 1975; Adrian Husar, *Despre începuturile epigrafiei provinciei Dacia în Transilvania secolului XVI*, în *De la umanism la luminism*, sub redacția dr. Ioan Chiorean, Târgu Mureș, 1994, p. 23-27. Vezi și N. Edroiu, *Introducere în științele auxiliare ale istoriei*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1999, p. 94, 110, 112. („Efortul epigrafic” al lui Ioan Iacob Aron ar trebui adăugat la preocupările în domeniu ale lui Iohannes Mezerzius, Stephanus Szamosközi, Martin Opitz, Miron Costin, sau celor de mai târziu ale lui August Treboniu Laurian, Ștefan Moldovan, Michael J. Ackner ș.a.).

Szamosközy)¹⁵ ș.a. De fapt, la St. Zamosius și lucrarea sa *Analecta lapidum vetustorum et nonnullarum in Dacia antiquitatum*, Patavium, 1593, am identificat peste 40 de trimiteri din partea autorului colecției.

Când apreciem valoarea culturală, documentară și politică a colecției de *Inscriptiones Dacico-Romanae*, trimisă de Ioan Iacob Aron, în vara anului 1776, la Roma, pentru cardinalul Ștefan Borgia, trebuie să avem în vedere nu numai valoarea sa de „paradigmă culturală”, cu un rost important în procesul de dezvoltare neîntreruptă a identității naționale, ci și calitățile ei de garant spiritual al posibilului și viitorului românilor ardeleni în lupta lor pentru câștigarea de drepturi politice și naționale asemănătoare cu ale națiunilor privilegiate¹⁶. Nu ar trebui să scăpăm din vedere, din perspectiva acelorași atitudini față de patrimoniul la români, nici conținutul memorialului asupra monumentelor medievale de la Roma, pe când Ioan Iacob Aron se găsea la studii, document care merită investigații aparte. Gestul fostului vicar și profesor de la Blaj este comparabil altor atitudini similare din Marele Principat al Transilvaniei, dacă ținem seama și de pasiunea episcopului romano-catolic Ignatius Batthyányi față de antichitățile romane (fragmente cu mozaicuri apărute la baza Catedralei romano-catolice „Sf. Mihail” din Alba Iulia)¹⁷, asupra cărora atrage atenția autorităților romane. Alături de alte mărturii ale genului, colecția propusă de Ioan Iacob Aron cardinalului Ștefan Borgia justifică, până la un anumit punct de vedere, atitudinea unor intelectuali români față de astfel de monumente în veacul Luminilor, în *Vormărz*, ori în epoca pașoptistă¹⁸. Suntem în fața unor autentice atitudini culturale și politice, pledoarii convingătoare pentru o identitate națională la românii din Marele Principat al Transilvaniei în Europa Luminilor¹⁹.

IACOB MÂRZA

¹⁵ *Notata ex variis auctoribus*, caietul VI, passim.

¹⁶ Alexandru Zub, *Istorie și istorici în România interbelică*, Iași, Editura Junimea, 1989, p. 187-188.

¹⁷ Există informații în scrisoarea lui din 21 iunie 1788 referitoare la desenele trimise la Roma. Cf. I. Dumitriu-Snagov, *La Vatican – o stampă de la Alba Iulia*, în *Magazin istoric*, XVII, 11 (200), noiembrie 1983, p. 14-16.

¹⁸ Cf. Radu Ardevan, *Mozaicurile Sarmisegetusei și cărturarii români la 1825*, în *Marisia*, XI-XII, 1981-1982, p. 99-104. Simptomatică rămâne și atitudinea lui Gheorghe Asachi, în calitate de secretar al părții moldovenești în Comisia de Elaborare a Regulamentului Organic (iulie 1829-aprilie 1830), când a călătorit destul de mult, participând la ședințele Comisiei de la St. Petersburg (mai-noiembrie 1830) și a avut o serie de „revelații” culturale, comunicate în *Extract din jurnalul unui călător moldovean* (publicate ulterior în *Albina românească*), vis-à-vis de monumente, „odoară neprețuite clironomite”, diferite colecții de la Ermitaj etc. Gh. Asachi, *Opere*, II, ediție critică și prefață de N.A. Ursu, București, Editura Minerva, 1981, p. 333-375; Gh. Ungureanu, *Figuri de arhiviști români. Gheorghe Asachi, 1788-1869*, București, 1969, p. 15. În legătură cu „seducția” care s-a manifestat din partea antichităților romane față de unii intelectuali români pașoptiști, vezi și Dan Berindei, *Imaginea României și ecourile revoluției italiene la români*, în *Imaginea României și Europa. Istorie, societate, cultură*, vol. I. Sec. XVIII-XIX, București, Editura Museion, 1991, p. 90-95.

¹⁹ Probleme dezbătute, la scară continentală, de Anne-Marie Thiesse, *Crearea identităților naționale în Europa. Secolele XVIII-XIX*, traducere de Andrei-Paul Codrescu, Cornelia Capverde și Giuliano Sichi, Iași, Editura Polirom, 2000.

ROMANIANS PROTECTING THEIR NATIONAL HERITAGE DURING THE
ENLIGHTENMENT: IOAN IACOB ARON'S COLLECTION
INSCRIPTIONES DACICO-ROMANAE

Summary

Among the most important aspects pertaining to national identity for the Romanians living in Transylvania during the Enlightenment must be numbered the Latin origin of the Romanian language. The interest taken in this aspect had a significant impact on the structure and content of historical discourse. As it has already been noticed, we can observe here cultural and political connotations – not only the interest of some Romanian scholars of the Enlightenment for Roman antiquity (as reflected in their historical work), but also a real concern for the national heritage which they saw as a testimony for our “European identity”.

Ioan Iacob Aron (?-1788) was a teacher at the school from Blaj and a deputy bishop. He illustrates the cultural interests of the Enlightenment scholar, among which a constant concern for the preservation of the national heritage. Belonging to the nobility, Ioan Iacob Aron graduates from the College “De Propaganda Fide” from Rome with a major in philosophy and theology (“*Excellens in Collegio, in Ministerio et in Patria*”, as we find from one of the documents of the time). In 1762, Ioan Iacob Aron takes the monastic vows and, after 1766, he becomes a teacher at the high school from Blaj (he teaches grammar and syntax). After a while, he is elected deputy bishop of the bishopric of Blaj (“*in spiritualibus vicarius generalis*”) and in this capacity he has to visit various Romanian towns and villages. As a result, he becomes aware of various historical, religious, cultural and political realities and often manages to improve the situation (among other things, he donates a significant number of signed prayer books to the churches in his bishopric). After bishop Atanasie Rednic dies, Ioan Iacob Aron candidates for the position of bishop. After 1774, he becomes “*Canonicus cancellarius*” and, one year later, we find him (together with another, Iosafat Devai) a missionary in Țara Hațegului (Varolia, Balomir, Sântămăria Orlea etc). During this period (1780-1783) Ioan Iacob Aron is also the rector of the well-known “*Sancta Barbara*” College from Vienna. Due to his renown as a theologian and his exquisite academic qualities, he brings a decisive contribution to the good functioning of the institution as well as taking care of the Romanian students who attend the college. After bishop Grigore Maior abdicates, Ioan Iacob Aron candidates again, but the emperor Josef II prefers Ioan Bob as bishop of Blaj. However, as a late recognition by the Habsburg authorities of his religious and cultural merits, Ioan Iacob Aron is appointed Greek-Catholic bishop of Oradea after the death of Moise Dragoș. Unfortunately, he dies on February 21st, 1788, before the actual ordaining ceremony takes place.

Ioan Iacob Aron's collection of *Inscriptiones Dacico-Romanae* can be situated on the borderline between the political and the identitary. The collection testifies to Aron's activity in Țara Hațegului as well as to his origins in Alburnus Maior – both areas being rich in Dacian and Roman monuments which testify to a historical past whose political and cultural connotations were not lost on the Enlightenment

scholars. On the contrary, it was the Romanians' claim to a Latin origin that justified their political and religious demands, in keeping with those of the other privileged peoples in Transylvania.

The collection *Inscriptiones Daciae a R[everen]d[iss]imo D[omi]no Iacon Aron transmissae Roman Ill[ustriss]imo et R[everen]d[iss]imo D[omi]no Stephano Borgia, Sacrae Congreg[atione] de Proa[ganda] Fide Secretariu, Anno 1776, Mense Iulio* remains, in form and in content, a plea for due concern for the Romanian national heritage during the Enlightenment. As we can learn from Gheorghe Șincai's transcription, Ioan Iacob Aron's collection of inscriptions is one of the few authentic sources still available from the late deputy bishop of Blaj and which Șincai used in his scholarly works (in *Notata ex variibus authoribus oer G[ergium] Gabrielem Sinkay Ordinis S[ancti] Basilii M[agni] Transylvaniam, Anno 1775, I-III; Rerum Spectantium ad Universam gentem Daco-Romanum sen Valachicum. Summaria Collectio ex diversis authoribus facta a Georgio Gabriele Sinkaj de Eadem secundam ordinem chronologicum, I-III; Hronica românilor și a mai multor neamuri*). From Gheorghe Șincai's transcription we learn that Ioan Iacob Aron numbered each of the 108 inscriptions of the collection which he prepared for cardinal Stefan Borgia.

The author of the present paper discusses the form and content of the collection, the presence of some elements of Latin culture and civilization in the ex-province Dacia Felix, the authors mentioned by Ioan Iacob Aron and, finally, the cultural, documentary and historical value of the collection of *Inscriptiones Dacico-Romanae*. We have in mind not only its value as a "cultural paradigm", with an important role in the process of creating a sense of national dignity, but also the part it played in the political battle which the Romanians from Transylvania fought for their rights.

The work of Ioan Iacob Aron can be compared to that of other scholars and clergy from Transylvania. For instance, the Roman-Catholic bishop Ignatius Battÿani took a keen interest in Roman antiquities (fragments of mosaics which he found in the Roman-Catholic Cathedral of Alba Iulia). We notice here and in similar cases, the cultural and political attitudes of scholars who dedicated then lives to the recognition of the national identity of the Romanians in Transylvania.